

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

HARBIY VATANPARVARLIK TARBIYASIDA -TASVIRIY SAN'ATNING O'RNI

Qodirov Samandar Bobir o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

Harbiy ta'lim fakulteti 1-bosqich kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqola yoshlarni harbiy vatanparlik ruhida tarbiyalashda tasviriy san'atning tutgan o'rni haqida yoritilgan. O'zbekiston zamonaviy tasviriy san'atida ko'pgina rassomlar harbiy vatanparvarlik mavzularida samarali ijod qilib keldi. Zero, harbiy vatanparvarlik o'lmas mavzulardan biri sanaladi. Shu boisdan ham ijodkorlar buyuk sarkardalar, tengsiz bahodirlar – vatanimizning jasur himoyachilari obrazlarini o'z iste'dodi va mahoratidan kelib chiqib, o'zigaxos yo'nalishda tasvirlashga intiladilar

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, tasviriy san'at, rassomlar, To'ra Quryozov

Tasviriy san'at - yoshlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida o'ziga hos san'at turi sifatida alohida o'rin egallaydi. Tasviriy san'atdagi rassomchilik, grafika va haykaltaroshlikdagi yaratilgan obrazlar inson xotirasida uzoq muddat saqlanib qoladi. Ular insonlarda, ayniqsa yoshlarda go'zallikka bo'lgan intilish va tuyg'ulari, olam sir-sanoatlariga to'g'ri munosabatda bo'lish sifatlarini shakllantirishga ko'mak beradi. O'zbekiston zamonaviy tasviriy san'atida ko'pgina rassomlar harbiy vatanparvarlik mavzularida samarali ijod qilib keldi. Zero, harbiy vatanparvarlik o'lmas mavzulardan biri sanaladi. Shu boisdan ham ijodkorlar buyuk sarkardalar, tengsiz bahodirlar – vatanimizning jasur himoyachilari obrazlarini o'z iste'dodi va mahoratidan kelib chiqib, o'zigaxos yo'nalishda tasvirlashga intiladilar. Ana shunday rassomlardan biritaniqli ijodkor To'ra Quryozovdir. Ma'lumki, tarixiy janrda asar yaratish ko'pgina rassomlar uchun qiyinchilik tug'diradi. Chunki, ular xalq an'analari, urf-odatlarini, rasm-rusumlari, orzu-intilishlarini mukammal bilishi hamda o'sha davr arxitekturasi, qurol-aslahalari, kiyim-kechaklari, xullas tarixiy jarayonni puxta o'rganishlari kerak bo'ladi.

To'ra Quryozov ham tarixiy mavzuga qo'l urishdan oldin o'zi qalamga olmoqchi bo'lgan davr, odamlar haqida ko'proq bilishga harakat qildi. Ko'plab tarixiy kitoblarga va rivoyatlarga murojaat qildi.

Bunda u eng mayda detallargacha nazardan qochirmaslikka intildi. Ijodkorning diqqatga sazovor harbiy vatanparvarlik mavzusidagi asarlaridan biri bu yurtimizga ostirib kirgan Chingizxon qo'shinlariga qarshi ayovsiz janglarda ko'p marotaba

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

qahramonlik namunalarini ko'rsatgan xorazmlik matonatli qo'mondon Jaloliddin Manguberdi portretidir.

Ushbu asar ham tarixiy kitoblarda berilgan ma'lumotlar asosida ishlangan bo'lib, unda chuqur mulohazali, qat'iyatli sarkarda siymosi tasvirlangan. Jaloliddinning qoyadek mustahkam, mag'rur va ayni chog'da jasoratli inson ekanligi chehrasidan, qat'iyatli qarashlaridan sezilib turibdi. Unda qahramon go'yo u o'z yurtini yovlardan himoya qilish uchun tayyor turgan holatda, vajohatidan nafrati ortgan, sergak sarkarda ko'rinishida, pishiq kompozitsion echimda aks ettirilgan.

E'tiborli jihati, rassom qahramonning ichki hissiyotlarini uning uzoqlarga tikilib turgan ko'zlarida aks ettirishga harakat qilgan va shu orqali qahramonning o'zi tug'ilib o'sgan ona Vatan va uning bag'ridayashayotgan yurtdoshlarining taqdiri uchun qayg'urayotgani, iztirobivaichkitug'yonlarini aniq ifodalashga muvaffaq bo'lgan. Bu esa asarmuvaffaqiyatini belgilagan eng muhim omillardan sanaladi. Aytishkerakki, mazkur asar rassomning ko'p yillik tajribasi bilan birga yuksakmahorati natijasida yaratilgan noyob ishlar sirasiga kiradi. Quvonarlisi, ushbu asar Prezidentimiz tomonidan haqiqiy Jalolliddin Manguberditimsolisifatidatanolindi.

Mashhur sarkarda Jaloliddin Manguberdi obrazining o'ziga xos talqini taniqli rassom Erkaboy Masharipov ijodida ham kuzatish mumkin. Rassom o'zining asarida Jaloliddin Manguberdini bevosita jang maydonida ikki qo'lida ikki qilichni baravar ishlatgan holda Chingizxon jangchilari to'dasi ichidan ot ustida shiddat bilan elib o'tayotgan holatida aks ettirgan. Bunda esa jangovar harakatlariga alohida e'tibor bergan. Bu ham o'ziga xos uslub. Asarda qizg'in olishuv, hayot-mamot, keskin dinamika mahorat ila ifodalangan.

Harbiy vatanparvarlik mavzusida ijod qilgan O'zbekiston xalq rassomi M.Nabiev ham iste'dodli va mahoratli rassom sifatida tanilganijodkorlar sirasiga kiradi. Uning barchaga ma'lum va mashhur «AmirTemur» asari haqiqiy sohibqiron timsoli sifatida tan olingani diqqatga sazovor. Mazkur portretida u sohibqironning buyuk sarkarda, oqil xukmdorva donishmand inson kabi sifatlarini tasvirlashga harakat qilgan va bunga erishgan ham.

Portretida saltanat taqdiri, el-yurt tashvishlari, o'zga yurtlar bilan o'zaro tinchtotuv yashashni, mamlakat sarhadlarini tashqi dushmanlardan himoya qilishni o'ylayotgan hukmdorning taxtda uzoq-uzoqlarga nigoh tashlab o'tirgan badiiy obrazi talqin etilgan.

Asarda qo'llanilgan ranglar tantanavor, shohlaru hukmdorlarga xos keskin, to'q-ko'k, qizil, tillarangli o'ynoqli koloritda uyg'unlashtirilgan. Bu uslub esa asarga

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

sarkarda o'y-fikrlarini, ichki ruhiy olamini ochishga xizmat qiladigan o'ziga xos ruh bag'ishlagan.

Bugungi kunda ham rassomlarimiz orasida harbiy vatanparvarlik yo'nalishida samarali ijod qilayotgan ijodkorlar judayam ko'p. Jang lavhalari, harbiy sarkarda va askarlarning qaqshatqich jangohlarda nayza, qilich, bolta va kamon kabi qurollar bilan o'limga tik borib, Vatani, yurti tinchligi va osoyishtaligini himoya qilayotgan tasvirlari tarixchi rassom Alisher Aliqulov ijodida ham alohida bir turkumni tashkil etadi.

Bu asarlarni tomosha qilar ekansiz, ulardagi badiiy ifodaviylik, ya'ni an'anaviy syujetlarga yangicha yondashilganlik asar mohiyatini ochib berishd amuhim ahamiyat kasb etgan. Bu esa ijodkorning izlanishi, mehnati va mahorati mevasidir.

Vatan himoyasi uchun kamarbasta bo'lgan afsonaviy qahramonlar, bahodirlar mavzusida haykaltarosh Azamat Hatamov ham samarali ijod qilgan. U o'zining ana shu mavzuda ishlangan «Alpomish Boychiborda» asarida grafika va rangtasvir usullaridan foydalangan holda Alpomishni eng suyukli oti Boychibor jilovini ushlagancha jang maydoniga hozirlanayotgan holatda engilmas jangchi sifatida tasvirlagan. Bu asar ham mutaxassislarning yuksak e'tirofiga sazovor bo'ldi.

Biz yuqorida Alpomish obrazining ijodkorlar tomonidan har xil talqin qilingani haqida gapirib o'tdik. Jumladan, akademik Sobir Rahmetov tomonidan o'ziga xos tarzda ishlangan «Alpomish» portretida alp o'g'lon ot ustidagi yengilmas jangchi libosida namoyon bo'ladi.

Qahramonning qo'lida kamoni bilan jangga otlanayotgan holati kompozitsiyada biroz bo'rttirib, mahobatli shaklda joylashtirilgan, – deydi, san'atshunos Sh.Muxtorova asarga ta'rif berar ekan. – Qo'llari bilan nimalargadir ishora qilmoqda. Yerga qadalgan nigohlari go'yo sezgir va o'tkir. Bir qo'lida ko'tarib olgan bahaybat afsonaviy kamoni uning tengsiz bahodir ekanligini anglatib turibdi, elkasiga osib olgan kamon o'qlari esa uning jangu-jadallarda qatnashib katta tajriba to'plaganligiga ishora qiladi. Obrazning barcha detallari ishonchli chiqqan. Tomoshabinlarga qarab turgan oppoq oti zotdor tulporlar sirasidan bo'lgani bois kishnab turganga o'xshaydi. Asardagi kolorit gammasi ham biroz og'irroq, qo'proq sovuq ranglarda to'q jigarrang, qoramtir, kulranglardan foydalangan. Orqa fondagi osmon ham bulutdan bo'g'iq. Bu bilan rassom osmonning ko'rinishi orqali Alpomishning xarakterini ochib berishga, o'sha muhitning havosini berishga uringanligining guvohi bo'lamiz. Ushbu asarning ishlanishi jihatdan italyan rassomi Karavadjo uslubiga yaqinligini ko'ramiz. Obrazni holatga nisbatan mahobatli qilib, qoidalardan chiqib tasvirlanishi ham shundan dalolat beradi.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

Demakki, mardlik, matonat, harbiy vatanparvarlik mavzusi ijodkorlar uchun bitmas-tugamas ijod, ilhom manbaidir. Bugungi kunda ham ushbu mavzu ijod ahli uchun etakchi mavzulardan sanaladi. Keyingi yillarda rassomlarimiz mustaqillik davrida tashkil etilgan milliy armiyamiz saflarida xizmat qilayotgan Vatan himoyachilari - ofitserlar, serjantlar va askarlarning bugungi qiyofasini yaratmoqdalar. Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn institutining tasviriy san'at fakultetida ko'p yillardan beri pedagogik faoliyatini olib borayotgan dotsent Murtozo Ergashevni bu borada faollardan deyish mumkin. Murtozo Ergashev harbiy- vatanparvarlik mavzusida asar yaratish maqsadida respublikamizning turli hududlaridagi harbiy qismlarga borib, u erda o'z burchini sharaf bilan o'tayotgan eng ilg'or askar va serjantlarning obrazini yaratishga erishdi. Rassom shunday mazmundagi rang tasvir asarlaridan birida harbiy dala mashqlarini o'tayotgan jangchini ifodalaydi. Asar fonida ko'm-ko'k, beg'ubor osmonni oppoq bulutlaru yer, bu yerda suzib yurgan ajib bir manzarali ko'rinishni tasvirlaydi. Asar kompozitsiyasi markazida qurolini bo'lajak harbiy amaliyot oldidan qismlarga ajratib tozalab o'tirgan oddiy askarni aks ettiradi. Asardagi manzara - ko'm-ko'k osmon, har joyda suzib yurgan oppoq bulutlar, erda yam-yashil bo'lib turgan o't-o'lanlarning hamma-hammasi mustaqil Vatanimizning tog'li manzarali fonida iliq-issiq, yorqin ranglar bilan uyg'unlashtirilgani tomoshabinni ham beixtiyor o'ziga tortadi. Mazkur asarni rassom «Ogohlik»debnomlagan.

Murtozo Ergashev yana bir asarida serjant Abdurahim Sobirovning portretini aks ettirgan. Ya'ni asarda jangovar harbiy libosida qo'lida qurolini ushlab sergak turgan Vatan himoyachisining tipik vakili

tasvirlangan. Asar fonida ochiq havoli serquyosh yurtimizning ajib tabiat manzarasi ifodalangan. Portretida qo'llanilgan issiq, tiniq va moviy osmonning beg'ubor fonida yozning yoqimli och sarg'imtir yer ranglari uyg'unlashtirilgani asarga o'zgacha shukuh bag'ishlagan.

Zamonaviy tasviriy san'atning rangtasvir yo'lida ijod qiladigan rassomlardan biri akademik rassom Sobir Rahmetov tomonidan yaratilganharbiy serjantning portretida ham ona yurt sarhadlarini mardonavorhimoya qilayotgan serjant obrazini badiiy kompozitsion yechimdamuvaffaqiyat bilan tasvirlangan va uni tiniq ranglar hamohangidaifodalashga erishgan. Asardagi ranglarning soya va yorug' nisbatlari me'yoriy qo'yilmalari bilan ishonarli tarzda berilgani asarning jonli chiqishiga zamin yaratgan.

Ana shunday harbiy-vatanparvarlik mavzusi ilgari surilgar asarlardantashkil topgan ko'rgazma 2009 yil O'zbekiston Badiiy Akademiyasining fotosuratlar uyida namoyishga qo'yilgan edi. Hozirgi vaqtda ham ijodkorlar tomonidan shu kabi

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

ko'rgazmalar va harbiylar va rassomlarning uchrashuvlari an'anaga aylanib qolgan va har yili Vatan himoyachilari kuni arafasida o'tkaziladi.

Yoshlarda yuksak vatanparvarlik tuyg'ularini tarbiyalash uchun tasviriy san'at asarlaridan foydalanilganda, ularda badiiy tasviriy san'at namunalarini, shuningdek, san'atkor o'z ruhiyatini, dunyoqarashini va voqealarga munosabatini insonlarga yetkazish uchun foydalanayotgan ifoda vositalarini mustaqil ravishda tahlil qilish malakalarini ham unutmash kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. SH.Tilavoldiyevning " Harbiy vatanparvarlik asoslari" darsligi Farg'ona 2023 yil
2. Ta'lim to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni. -Toshkent.: O'zbekiston, 2020 yil 23 sentyabr. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y.,
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-son
4. Inson huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi. BMTning O'zbekiston Respublikasidagi Vakolatxonasi. Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi. Toshkent. 1998.